

تجربه دانشجویان پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی: یک مطالعه کیفی

حمیده علیرمضانی^۱، فریبا برهانی^۲، مریم اخوتی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: سواد اطلاعاتی یکی از مشخصه‌های بارز جامعه اطلاعاتی است. در حال حاضر دانشجویان در دریایی از اطلاعات اینترنتی غوطه‌ور هستند، اما نمی‌دانند در چه نقطه‌ای باید به هدف خود دسترسی پیدا کنند. سواد اطلاعاتی مقوله‌ای است که ارتباط مستقیمی با انسان دارد و هنگامی که انسان و پیچیدگی‌ها و خلاقیت‌های او مطرح است، روش‌های ارزیابی از کمی به کیفی متمایل می‌شود. سواد اطلاعاتی به تشخیص اطلاعات مناسب و نامناسب در اینترنت کمک می‌نماید. این پژوهش با هدف بررسی تجربه دانشجویان رشته پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی انجام شد.

روش: پژوهش کیفی حاضر از نوع تحلیل محتوا بود که در آن ۱۴ نفر از دانشجویان رشته پرستاری با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و با آن‌ها مصاحبه نیمه ساختار یافته صورت گرفت. جمع‌آوری اطلاعات تا رسیدن به اشباع کامل داده‌ها ادامه یافت و تحلیل داده‌ها به روش تحلیل محتوای موضوعی انجام گردید.

یافته‌ها: از تجزیه و تحلیل داده‌ها ۵ درون‌مایه اصلی شامل «آموزش و پژوهش، موانع جستجوی اطلاعات اینترنتی، روش‌های یادگیری، علاقمندی و خودارزیابی انعکاسی» و ۱۵ زیرطبقه به دست آمد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان دهنده پیشرفت سواد اطلاعاتی اینترنتی دانشجویان در طول مدت تحصیل آن‌ها در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد. با توجه به نقش مهمی که اینترنت در امر دستیابی به اطلاعات روزآمد و ارتباط مؤثر میان دانشمندان و محققان حوزه‌های مختلف علوم ایفا می‌کند، شناخت میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان و همچنین شناخت تجربه چگونگی استفاده آن‌ها از اینترنت می‌تواند زمینه مطالعات کمی و کیفی دیگر در این باره را فراهم کند.

کلید واژه‌ها: سواد اطلاعاتی، سواد اطلاعاتی اینترنتی، تحقیق کیفی، دانشجویان پرستاری

ارجاع: علیرمضانی حمیده، برهانی فریبا، اخوتی مریم. تجربه دانشجویان پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی: یک مطالعه کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت ۱۳۹۴؛ ۴ (۱): ۳۴-۲۲.

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۰/۱۵

۱- کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، مسؤول کتابخانه، دانشکده پرستاری و مامایی رازی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۲- دانشیار، گروه پرستاری، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۳- دانشیار، گروه کتابداری، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

Email: faribaborhani@msn.com

نویسنده‌ی مسؤول: دکتر فریبا برهانی

مقدمه

با توجه به افزایش چشمگیر اطلاعات و یافته‌های بشر در نیمه دوم قرن بیستم، عصر حاضر را «عصر انفجار اطلاعات» نامیده‌اند (۱). امروزه اطلاعات به عنوان ابزاری برای سنجش قدرت علمی ملت‌ها مطرح شده است و نخستین وجه تمایز کشورهای توسعه یافته و توسعه نیافته در میزان تولید، سازماندهی و استفاده از اطلاعات تعریف می‌شود. اطلاعات منبعی حیاتی برای پیشرفت‌های علمی و اقتصادی در هر کشوری است و در همین راستا سواد اطلاعاتی که تربیت یادگیرندگان مادام‌العمر را در خود پنهان کرده است، مطرح گردید (۲). در جوامع کنونی سه نوع سواد وجود دارد: سواد به مفهوم کسب مهارت در خواندن و نوشتن، سواد رایانه‌ای و سواد اطلاعاتی به مفهوم توانمندی در انتخاب منابع مناسب جهت چگونگی استفاده مطلوب و قدرت بازیابی صحیح اطلاعات در حداقل زمان (۳). سواد اطلاعاتی یکی از مشخصه‌های بارز جامعه اطلاعاتی است که استفاده از این واژه نخستین بار در سال ۱۹۷۴ میلادی توسط Paul Zurkowski مطرح گردید (۴).

طبق تعریف انجمن کتابداران ایالات متحده آمریکا (American Library Association یا ALA)، سواد اطلاعاتی وسیله‌ای برای توانمند کردن فرد است و به فرد توانایی بحث می‌بخشد. فرد دارای سواد اطلاعاتی از جستجوی دانش لذت می‌برد و به هیجان می‌آید. لذت‌بخش بودن جستجویی که این افراد برای کسب اطلاعات انجام می‌دهند، تشویقی برای یادگیری در سراسر زندگی‌شان خواهد بود. طبق این تعریف، باسوادان اطلاعاتی افراد مستقلی هستند که آموخته‌اند «چگونه بیاموزند» (۵). سواد اطلاعاتی یک مهارت است؛ مهارتی که فرد را قادر می‌سازد نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، آن را بیاموزد و به نحو مؤثری به کار گیرد (۲). ارزش سواد اطلاعاتی وقتی شناخته می‌شود که اطلاعاتی مورد نیاز باشد و توانایی مؤثر یافتن، ارزیابی کردن و به کار گرفتن اطلاعات مورد نظر وجود داشته باشد (۶).

از نظر Ford فردی دارای سواد اطلاعاتی است که سه دسته از توانایی‌ها شامل توانایی‌های ذهنی (سواد سنتی)، توانایی‌های فنی (سواد رایانه) و توانایی‌های ارتباطی را داشته

باشد (۷). Bruce سواد اطلاعاتی را کلید یادگیری مادام‌العمر می‌داند و آن را به پنج بخش «سواد کامپیوتری، سواد فن‌آوری اطلاعات، مهارت‌های کتابخانه‌ای، مهارت‌های اطلاعاتی و یادگیری چگونه آموختن» تقسیم می‌کند (۸). ظهور و پیشرفت فن‌آوری‌های گوناگون اطلاعاتی موجب شده است که هر فرد با انبوهی از اطلاعات در محل تحصیل، محل کار و زندگی روزمره روبه‌رو گردد. این اطلاعات به وسیله کتابخانه‌ها، منابع جامعه، سازمان‌های خاص و همچنین اینترنت قابل دسترس می‌باشد (۹). یکی از مزایای اینترنت، کمیت بالای اطلاعات قابل دسترس است. هنگام جستجوی یک موضوع در اینترنت، هزاران سایت در مورد آن موضوع بازیابی می‌گردد، اما سودمند بودن این منابع و مدارک برای استفاده کننده بسیار مهم می‌باشد. نکته‌ای که کمتر مورد توجه قرار گرفته است، مسأله صحت و اعتبار و کیفیت منابع اینترنتی است؛ چرا که بسیاری از محققان و دانشجویان بدون توجه به اعتبار و کیفیت منابع اینترنتی، از این منابع برای فعالیت‌های تحقیقاتی استفاده می‌کنند (۱۰).

در حال حاضر دانشجویان در دریایی از اطلاعات الکترونیکی غوطه‌ور هستند، اما نمی‌دانند در چه نقطه‌ای باید به هدف خود دسترسی پیدا کنند. دانشجویان با پایگاه‌های الکترونیکی، فهرست‌های پیوسته، وب‌سایت‌ها، چند رسانه‌ای‌ها و اطلاعات محاصره شده‌اند، اما دانش چگونگی استفاده از آن را ندارند (۱۱). بسیاری از دانشجویانی که در بعضی مواقع پس از فارغ‌التحصیل شدن به جرگه استادان نیز خواهند پیوست، فاقد دید کافی و مهارت و توانمندی‌های لازم در استفاده بهینه از انواع منابع اطلاعاتی و جستجوی اطلاعات مناسب مورد نظرشان هستند (۱۲).

درک این حقیقت که اینترنت دسترسی آسان به اطلاعات منظم و وسیع را فراهم می‌نماید، یک انگیزه قوی در دانشجویان به منظور به کارگیری اینترنت در انجام و هدایت تحقیقاتشان ایجاد می‌کند و سواد اطلاعاتی باعث می‌شود آن‌ها بتوانند اطلاعات مناسب را از اطلاعات نامناسب در اینترنت تشخیص دهند (۱۳). تسلط به سواد اطلاعاتی به معنای واقعی آن می‌تواند بستر لازم جهت توانمندسازی

که میانگین نمره سواد اطلاعاتی در کل جمعیت مورد بررسی (۱۳۹ پرسش‌نامه جمع‌آوری شده) برابر با ۳/۳۷ و میانگین نمره میزان استفاده از عناصر اطلاعاتی برابر با ۱/۹۹ می‌باشد. در بین عناصر مورد بررسی، فقط میانگین نمره آشنایی با اینترنت (۳/۱۴) و میزان استفاده از این عنصر (۳/۱۳) بیشتر از حد متوسط بود. به طور کلی میانگین نمره میزان استفاده از سواد اطلاعاتی در جامعه پژوهش پایین‌تر از حد متوسط به دست آمد (۱۹).

هیچ کدام از مطالعات انجام شده در ایران به روش کیفی نبودند و مطالعات موجود با رویکرد کمی و با استفاده از پرسش‌نامه انجام گرفتند. بررسی فعالیت‌های صورت گرفته در زمینه سواد اطلاعاتی در بین جوامع مختلف دانشگاهی ایران نشان می‌دهد که متأسفانه این جامعه با تمام انگیزه‌ها و علاقمندی‌های موجود در این زمینه، با مشکلات اساسی و جدی روبه‌رو است (۱۲). سواد اطلاعاتی مقوله‌ای است که به طور مستقیم با انسان سر و کار دارد و هنگامی که انسان و پیچیدگی‌ها و خلاقیت‌های او مطرح است، روش‌های ارزیابی از کمی به کیفی متمایل می‌شود. این امر سبب می‌گردد که شاخص‌های کیفی در سنجش مفهوم سواد اطلاعاتی بیشتر مد نظر قرار گیرند (۲۰). استفاده از روش کیفی در پژوهش می‌تواند جنبه‌هایی را مورد بررسی قرار دهد که شیوه‌های کمی به تنهایی قادر به شناسایی آن نیست. درک افراد از یک پدیده به معنی درستی یا نادرستی آن نیست، بلکه تنها تفاوت را نشان می‌دهد. در تحقیقات کیفی درک هر فرد از یک پدیده نشان دهنده تجربه زنده فرد و تفسیر وی از آن تجربه است و این تجربه می‌تواند در نزد هر فرد واقعی و منحصر به فرد باشد (۲۱).

منحصر به فرد بودن تجربه سواد اطلاعاتی اینترنتی دانشجویان پرستاری و روش‌هایی که هر یک از آن‌ها برای جستجوی اطلاعات مورد نیاز خود به کار می‌گیرند، باعث می‌شود که بر اساس آن بتوان به توسعه برنامه‌های درسی این رشته در دانشکده پرستاری پرداخت تا آن‌ها بتوانند به نحو بهتر و مؤثرتری از اطلاعات اینترنتی، نرم‌افزارهای کاربردی، پایگاه‌های اطلاعاتی و فن‌آوری‌های دیگر برای انجام امور

پژوهشگران را در برنامه‌ریزی بهتر برای مدیریت فرایند پژوهش و دسترسی به اطلاعات مناسب برای هر مرحله از کار و در نهایت تولید دانش به وجود آورد.

نتایج پژوهش Bruce مشخص کرد که سواد اطلاعاتی باید به عنوان بخش مهمی از ماهیت سازمان و کارمندان آن مورد توجه قرار گیرد (۱۴). Smith با استفاده از تکنیک [تفکر با صدای بلند (Think aloud)]، به ارایه یک تئوری زمینه‌ای درباره چگونگی جستجوی اطلاعات سلامت از اینترنت توسط دانشجویان پرداخت. این مدل نشان داد که دانشجویان از یک فرایند سه مرحله‌ای (اندیشه، دانش و کمک) برای جستجوی اطلاعات درباره (Human immunodeficiency virus) HIV استفاده می‌کنند (۱۵). در ایران نیز تحقیقات زیادی در قالب طرح پژوهشی و پایان‌نامه درباره میزان سواد اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی گروه‌های مختلف از جمله پزشکان، دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های مختلف انجام شده است (۱۶).

یافته‌های مطالعه مقدس‌زاده نشان داد که ۸۹/۳ درصد از اعضای هیأت علمی در زمینه درک درست از نیاز اطلاعاتی دارای مهارت زیاد و خیلی زیاد هستند. ۸۹/۲ درصد از نظر راهبردهای جستجوی اطلاعات دارای مهارت زیاد و خیلی زیاد می‌باشند و درباره مهارت مکان‌یابی و دستیابی به اطلاعات، ۴۸/۳ درصد مهارت متوسطی دارند و ۷۷/۲ درصد نیز دارای مهارت زیاد و خیلی زیاد در استفاده از اطلاعات هستند. در مجموع میزان سواد اطلاعاتی ۸۵/۲ درصد از پاسخ دهندگان زیاد و خیلی زیاد بود. ۵۲/۵ درصد افراد نیز نیاز به آموزش را برای کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی زیاد و خیلی زیاد برآورد کردند (۱۷).

نتایج پژوهش دیگری نشان داد که نمرات خوداظهاری برای همه سطوح در حد بالاتر از متوسط (۳/۷ از ۵) قرار داشت. میانگین نمرات کسب شده برای دانشجویان رشته‌های علوم انسانی بیشتر از دانشجویان غیر علوم انسانی، برای دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر و برای دانشجویان دوره‌های دکتری بیشتر از دانشجویان کارشناسی ارشد بود (۱۸). یافته‌های مطالعه عالیشان کرمی و خواجه گزارش کرد

نیاز خود از اینترنت استفاده می‌کنید؟ اگر ممکن است درباره تجربه خود از چگونگی یافتن اطلاعات در اینترنت صحبت کنید» آغاز می‌شد، سپس بر اساس پاسخ مشارکت کنندگان، روند مصاحبه در جهت اهداف پژوهش هدایت می‌گردید. محور اصلی سؤالات، درک دانشجویان پرستاری از چگونگی یافتن اطلاعات به وسیله اینترنت بود. نمونه‌ای از سؤالات مطرح شده عبارت بود از: «چه عاملی باعث شد شما به دنبال استفاده از اینترنت بروید؟»، «چگونه جستجوی اطلاعات از اینترنت را یاد گرفتید؟» و «هنگام جستجوی اطلاعات از اینترنت چه مشکلاتی داشتید؟». مدت زمان هر مصاحبه بر اساس نظر مشارکت کنندگان حدود ۴۰ دقیقه تا ۱ ساعت به طول انجامید. البته برای رفع ابهام با بعضی از دانشجویان مصاحبه تکمیلی انجام شد. متن مصاحبه‌ها به صورت کامل ضبط و از موارد مهم و کلیدی آن‌ها یادداشت‌برداری شد.

در مصاحبه نیمه ساختار یافته اگرچه محقق از قبل موضوعات و عناوینی را که برای پوشش دادن به اطلاعات لازم است، تهیه می‌کند، اما همه سؤالات از قبل تهیه نشده‌اند و جریان مصاحبه تا حد زیادی متکی بر سؤالاتی است که خود به خود در تعامل بین مصاحبه‌گر و مصاحبه شونده پیش می‌آید (۲۳). بعد از اتمام هر مصاحبه، متن آن به صورت کامل روی کاغذ دستنویس و تایپ شد و نرم‌افزار Onenote نسخه ۲۰۱۰ برای استخراج کدها مورد استفاده قرار گرفت. ابتدا واحدهای معنایی مشخص و از هر واحد کدهای اولیه استخراج گردید. سپس کدهای اولیه بر اساس مشابهت در یک طبقه قرار داده شد و زیرطبقات را تشکیل داد. با انجام هر مصاحبه جدید، طبقات قبلی بازنگری، ادغام و یا طبقه جدیدی ایجاد می‌گردید. در مرحله آخر با ادغام طبقات، طبقات اصلی (درون‌مایه‌ها) تعیین شد.

برای افزایش اعتماد و اعتبار علمی نتایج تحقیق از روش‌های مطرح شده توسط Polit و Hungler استفاده شد. این پژوهشگران چهار معیار «مقبولیت و قابل پذیرش بودن و اعتبار، صحت و باورپذیری داده‌ها، تأییدپذیری و قابلیت اعتماد (قابلیت وابستگی) و قابلیت انتقال» را جهت تأمین استحکام داده‌های کیفی لازم می‌دانند (۲۴). بنابراین به

شخصی و امور مربوط به تحصیل و حرفه خود استفاده کنند. مطالعه حاضر با رویکرد کیفی به بررسی تجربه سواد اطلاعاتی اینترنتی دانشجویان پرستاری پرداخت. با شناخت میزان سواد اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان و ارزیابی تأثیرات فن‌آوری بر رفتار جستجوی اطلاعات آن‌ها و نیز شناخت چگونگی استفاده آن‌ها از اینترنت و عوامل مؤثر در استفاده از آن، می‌توان به اندازه‌گیری سطح یادگیری در زمینه سواد اطلاعاتی در میان گروه‌های مختلف دانشجویان کمک کرد.

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی از نوع تحلیل محتوا بود که به منظور تعیین تجربیات دانشجویان پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی انجام شد. طبق تعریف «تحلیل محتوا، روش مطالعه و تجزیه و تحلیل ارتباطات به شیوه نظام‌دار، عینی و کمی برای اندازه‌گیری متغیرها است» (۲۲). بنابراین روش تحلیل محتوا برای پژوهش در نظر گرفته شد. مشارکت کنندگان ۱۴ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد رشته پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی کرمان بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. معیارهای ورود به مطالعه برای دانشجویان، آشنایی با اینترنت، استفاده از اینترنت برای جستجوی اطلاعات به صورت مداوم و علاقمندی به شرکت در پژوهش بود. پس از انتخاب مشارکت کنندگان، ابتدا هدف از پژوهش و نحوه پژوهش و روش مصاحبه برای آن‌ها توضیح داده شد و پس از جلب رضایت برای همکاری، از آن‌ها درخواست گردید تا فرم رضایت آگاهانه و مشخصات فردی را تکمیل نمایند و همراه با شماره تلفن و آدرس پست الکترونیک در اختیار پژوهشگر قرار دهند. در ضمن به افراد مورد بررسی اطمینان داده شد که همه اطلاعات و متن مصاحبه آنان فقط در اختیار پژوهشگر قرار دارد و آن‌ها می‌توانند در صورت تمایل و در هر مرحله از پژوهش، از مشارکت در آن کناره‌گیری نمایند.

روش اصلی جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختار یافته بود و سؤالات مصاحبه به صورت پاسخ باز طرح گردید. هر مصاحبه با سؤال کلی «آیا شما برای جستجوی اطلاعات مورد

تحلیل مصاحبه‌ها ۹۳۵ کد به دست آمد و در نهایت بعد از حذف کدهای تکراری و ادغام کدهای مشابه، ۵ طبقه یا درون‌مایه اصلی و ۱۶ طبقه فرعی حاصل شد که این درون‌مایه‌ها و طبقات در جدول ۱ ارائه شده است.

آموزش و پژوهش

مشارکت کنندگان تحقیق حاضر بیان کردند که با ورود به مقطع کارشناسی ارشد، به دلایل متعددی نیازمند استفاده از اینترنت شده‌اند که می‌توان آن‌ها را در قالب ۴ زیرطبقه «تکالیف درسی، تحقیقات دانشگاهی، آشنایی با اقدامات حرفه‌ای و به روز شدن اطلاعات» ارائه نمود.

انجام تکالیف درسی و تحقیقات دانشگاهی: این موضوعات از زیرطبقاتی بودند که تمام مشارکت کنندگان بر آن تأکید داشتند؛ چرا که همه دانشجویان به ویژه هنگام ورود به مقطع کارشناسی ارشد و در مواردی مانند انجام تکالیف استادان، انجام تحقیقات دانشگاهی، جستجوی مقالات، انجام سمینارها و پروژه‌های درسی، دسترسی به متن کامل مقالات و کتاب‌های انگلیسی، نوشتن مطالب ژورنال کلاب‌ها و ترجمه مقالات علمی از اینترنت استفاده می‌کنند.

منظور اطمینان از مقبولیت و صحت و درستی داده‌ها، نویسندگان سعی نمودند با داده‌ها تماس طولانی مدت داشته باشند و تجزیه و تحلیل داده‌ها در طی یک سال انجام شد. بازنگری مرتب کدهای هر مصاحبه توسط تیم تحقیق کمک نمود تا در صورت امکان تجارب دانشجویان به طور واقعی ارائه گردد. همچنین به لحاظ اطمینان، کدهای به دست آمده از طریق ایمیل در اختیار دانشجویان مصاحبه شونده قرار گرفت تا از نظر تطابق با تجربه آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد. در مورد کدها و درون‌مایه‌های به دست آمده، با یکی از اعضای هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی رازی که در زمینه انجام تحقیق کیفی ماهر بودند و دو نفر از استادان رشته کتابداری که در موضوع سواد اطلاعاتی تبحر کافی داشتند، مشاوره انجام شد.

یافته‌ها

مشارکت کنندگان مطالعه ۱۴ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد رشته پرستاری (۳ نفر مرد و ۱۱ نفر زن) بودند که در سال‌های اول، دوم یا سوم به تحصیل اشتغال داشتند. در

جدول ۱: درون‌مایه‌های اصلی و فرعی به دست آمده در مطالعه

درون‌مایه‌های اصلی	طبقات
آموزش و پژوهش	انجام تکالیف درسی تحقیقات دانشگاهی آشنایی با اقدامات حرفه‌ای به روز شدن اطلاعات
موانع جستجوی اطلاعات اینترنت	کمبود مهارت‌های فردی (عدم آشنایی کافی با زبان انگلیسی، عدم آشنایی کافی با جستجوی اطلاعات از اینترنت و عدم آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی موضوعی) مؤثر نبودن آموزش‌های قبلی مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری
روش‌های یادگیری	کمک گرفتن از دیگران (استادان، همکلاسی‌ها، دانشجویان سال بالا، اعضای خانواده، مسؤول واحد کامپیوتر و کتابدار) آزمون و خطا استفاده بهینه از کلاس‌های آموزشی
علاقتمندی	سهولت استفاده (سرعت و لینک به سایت‌های دیگر) عادت کردن به اینترنت (سرگرمی) جامع بودن مطالب علمی جلوگیری از اتلاف وقت
خودرزیایی انعکاسی	عدم کسب مهارت کامل در استفاده از اینترنت نیاز به کلاس‌های آموزشی بیشتر

انگلیسی، عدم آشنایی کافی با اینترنت و آشنایی محدود با پایگاه‌های اطلاعاتی موضوعی» را مانع یافتن اطلاعات مناسب و مورد نیاز خود از اینترنت می‌دانستند.

کمبود مهارت‌های فردی: مشارکت کننده ۱۴ درباره عدم آشنایی کافی با زبان انگلیسی بیان کرد: «ادم وقتی بلد نیست سرچ کند، خیلی بده؛ چون همه مطالب انگلیسی است... اصلاً نمی‌فهمی و می‌خواهی زودتر از مطلب بگذری و بروی».

مشارکت کننده ۲ در مورد عدم آشنایی کافی با اینترنت چنین گفت: «مثلاً بیشتر مقالات آموزشی درباره ارزشیابی و برنامه تحصیلی را از ما می‌خواستند. می‌رفتیم توی اینترنت و وارد گوگل می‌شدیم و این مطلب را می‌زدیم، البته خیلی مطالب پراکنده و زیادی می‌داد، ما هم توی آن‌ها غوطه‌ور می‌شدیم و نمی‌دونستیم باید چه کار کنیم».

مشارکت کننده ۸ درباره عدم آشنایی با پایگاه‌های اطلاعات موضوعی چنین اظهار داشت: «اصولی بلد نبودم... مثلاً چیزی را در گوگل سرچ می‌کردم و ۱۰۰۰ مقاله برایم پیدا می‌شد. سایت‌های اطلاع‌رسانی را نمی‌شناختم. می‌رفتم در Science direct و بلد نبودم جستجو را محدود کنم تا مقالات کمتری بدهد».

مؤثر نبودن آموزش‌های قبلی: تعدادی از مشارکت کنندگان قبل از ورود به مقطع کارشناسی ارشد دوره‌هایی در زمینه آشنایی با کامپیوتر و اینترنت داشتند، اما این دوره‌ها را مؤثر نمی‌دانستند. تعدادی از آن‌ها بیان کردند که آموزش‌های قبلی ناکارآمد است؛ چرا که به وسیله آن‌ها نمی‌توان در دوره کارشناسی ارشد مطالب مناسب و مورد نیاز خود را از اینترنت جستجو کرد و تعدادی دیگر نیز دوره‌های یادگیری قبلی خود را بدون برنامه و بی‌هدف می‌دانستند. مشارکت کننده ۱۰ بیان کرد: «جستجوی اطلاعات از اینترنت برای من در دانشگاه به صورت علمی درآمد... به خصوص در مقطع تحصیلات تکمیلی. اولین تجربه علمی من خیلی دست و پا شکسته بود. با توجه به این‌که مدرک سرچ و اینترنت را هم داشتیم، اما سرچ پیشرفته را بلد نبودم».

مشکلات ساخت‌افزاری و نرم‌افزاری: دانشجویان اظهار داشتند که در سایت دانشکده، خانه، محل کار، خوابگاه و

مشارکت کننده ۱۰ دلایل استفاده خود از اینترنت را چنین بیان نمود: «به خاطر نیازی که داشتم... در مقطع کارشناسی ارشد بیشتر کار من با اینترنت است. منابعی که نیاز داشتم، مقالاتی که می‌خواستم... مجبوریم از اینترنت سرچ کنیم. برای سمینارهای درسی مجبوریم مطلب از اینترنت پیدا کنیم. چون در مورد بعضی مطالب کتاب نبود، می‌گفتند یک مقاله یا کتاب از اینترنت دانلود کنید و ترجمه کنید. پس به خاطر نیازی که داشتم مجبور شدم به سراغ اینترنت بروم و این نیاز من بیشتر به خاطر کارهای دانشگاهی بود».

آشنایی با اقدامات حرفه‌ای: با توجه به این‌که از برخی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در دوره تحصیل برای تدریس بالینی دانشجویان کارشناسی استفاده می‌گردد، تجربه مشارکت کنندگان نشان می‌دهد که آن‌ها برای آشنایی با اقدامات حرفه‌ای جدید نیز از مطالب اینترنتی استفاده می‌کردند. آن‌ها مطالب مرتبط با موضوعات بالینی و یا برخی مهارت‌های پرستاری را از طریق اینترنت جستجو می‌کردند و در محل کار با سایر همکاران و یا دانشجویان در میان می‌گذاشتند.

مشارکت کننده ۲ در این باره چنین گفت: «اطلاعات مربوط به یک بیماری و یا مراقبت پرستاری را از بعضی سایت‌ها می‌گیرم و در بالین استفاده می‌کنم یا به بقیه همکاران و دانشجویان نشون می‌دم».

به روز شدن اطلاعات: به روز کردن اطلاعات درسی از طریق اینترنت در مقطع کارشناسی ارشد، یکی از مواردی بود که بیشتر مشارکت کنندگان بر آن تأکید داشتند. از سوی دیگر، در اینترنت همواره مطالب جدیدتر از مطالب موجود در منابع چاپی وجود دارد. به عنوان مثال مشارکت کننده ۶ پیدا کردن اطلاعات جدید و روزآمد را دلیلی بر نیاز به استفاده از اینترنت می‌داند: «در کتاب‌ها مقالات به روز نیست، اما در اینترنت می‌توانیم مقالات به روز پیدا کنیم یا مثلاً از هر کسی که خواستیم منبعی پیدا کنیم».

موانع جستجوی اطلاعات

عده‌ای از دانشجویان بیان کردند که برای جستجوی اطلاعات مناسب از اینترنت، به بهبود اطلاعات فردی نیاز دارند. آن‌ها مواردی مانند «عدم آشنایی کافی با زبان

آن‌ها بیان کردند که استفاده از اینترنت برای جستجوی اطلاعات مناسب به ویژه در اولین تجربه استفاده از اینترنت برایشان بسیار مشکل بود؛ به طوری که تعدادی از آن‌ها اولین تجربه استفاده از اینترنت را ناامید کننده، گیج کننده و عذاب‌آور توصیف کردند که باعث می‌شد آن‌ها در انبوه اطلاعات غوطه‌ور شوند و نتوانند اطلاعات مناسب را از نامناسب تشخیص دهند. دانشجویان تلاش می‌کردند از افراد ماهر در این زمینه مانند استادان، همکلاسی‌ها، دانشجویان سال بالایی، اعضای خانواده، مسؤول واحد کامپیوتر و کتابداران کتابخانه دانشکده کمک بگیرند. کمک دیگران گاهی به صورت پرسش شفاهی از آن‌ها و راهنمایی گرفتن بود و گاهی نیز افراد جستجوی اینترنتی را به صورت عملی و جلوی دانشجو انجام می‌دادند تا مشکل وی برطرف شود. تجربه مشارکت کننده ۱۰ در این باره چنین بود: «آن زمان بر اساس حالتی که داشتیم از هر کسی که دم دستم بود، سؤال می‌کردم. از مسؤول سایت، همکلاسی، استاد، دکتر... از همه می‌پرسیدم. شخص خاصی مد نظرم نبود و از همه کمک می‌گرفتم».

آزمون و خطا: مواردی نیز از تجربه آزمون و خطا برای رسیدن به اطلاعات مناسب هنگام جستجوی اطلاعات از اینترنت توسط دانشجویان بیان شد. مشارکت کننده ۱ درباره چگونگی یادگیری روش استفاده از اینترنت چنین گفت: «خودم هم از طریق آزمون و خطا متوجه شدم که چطوری می‌توانم راحت‌تر به آن مقاله برسم و در وقتم صرفه‌جویی کنم... تا حدی از استادان، مطالعه کتاب‌ها، قسمت Help در سایت‌ها». مشارکت کننده ۲ اظهار داشت: «چون دوره کامپیوتر را گذرانده بودم، زیر بار نمی‌رفتم از کسی بپرسم و دوست داشتم با آزمون و خطا جلو بروم».

استفاده بهینه از کلاس‌های آموزشی: این زیرطبقه یکی از مواردی بود که تمام دانشجویان تا حدودی به آن اشاره داشتند. از نظر آن‌ها درس فن‌آوری اطلاعات با وجود کم بودن تعداد واحد آن (۲ تا ۳ واحد)، توانسته بود کمک مؤثری در کسب تجربه سواد اطلاعاتی اینترنتی آن‌ها داشته باشد. دانشجویان به دلیل آشنایی محدود با اینترنت و پایگاه‌های

گاهی در محل‌هایی مانند کافی‌شاپ از اینترنت استفاده می‌کنند. آن‌ها هنگام استفاده از اینترنت مشکلاتی داشتند که یکی از آن‌ها، مشکلات سخت‌افزاری از جمله خراب بودن کامپیوترها، خراب بودن صفحه کلید، قطع شدن اینترنت، قطع شدن برق، پایین بودن سرعت اینترنت و... بود که همه مصاحبه شونده‌گان تا حدودی با آن روبه‌رو بودند و این مشکلات سبب ناتوانی آن‌ها در جستجوی موفق اطلاعات می‌شد. مشارکت کننده ۱۲ در این باره گفت: «علاوه بر مشکل اطلاعاتی خودم، تجهیزات هم بود... سایت دانشگاه وصل نبود، قطع می‌شد و من فکر می‌کردم واقعیت آن این‌طوری است. نمی‌دانستم به دلیل قطع و وصل شدن اینترنت است. اصلاً ربط نمی‌دادم به قطع شدن اینترنت و این موضوع استرس مرا بیشتر و تجربه مرا تلخ‌تر می‌کرد. مشکل تجهیزاتی، محیطی که در آن بودم، شلوغی و نداشتن نوبت... همه این‌ها تأثیرگذار بود».

مشکلات نرم‌افزاری ذکر شده توسط دانشجویان در هنگام جستجوی اطلاعات شامل در دسترس نبودن بعضی سایت‌ها و مقالات، عدم وجود نسخه تمام متن بعضی مقالات، مشکل دانلود کردن مقالات، عدم آشنایی با سایت‌های تخصصی و عدم آشنایی با روش‌های جستجوی اطلاعات بود. مشارکت کننده ۱۰ مشکلات خود هنگام استفاده از اینترنت را چنین بیان کرد: «خودم بلد نبودم، بعضی سایت‌ها مقالاتشان را در اختیار ما نمی‌گذارند. بعضی مقالات متن کامل ندارند یا باید پول بپردازیم. دانشگاه با بعضی سایت‌ها قرارداد دارد، اما در بعضی سایت‌ها وقتی بخواهیم مقاله را بگیریم فقط خلاصه یا مقداری از مقاله را دارد و این محدودیت است».

روش‌های یادگیری

مشارکت کنندگان از روش‌های مختلفی برای یادگیری جستجوی اطلاعات از اینترنت استفاده می‌کردند. تعدادی از دانشجویان معتقد بودند که با تلاش کردن و کمک گرفتن از دیگران می‌توانند مطالب مورد نظر خود را در اینترنت جستجو کنند و بیابند. این درون مایه دارای سه زیرطبقه اصلی است. کمک گرفتن از دیگران: کمک گرفتن از دیگران یکی از مواردی بود که تمامی مشارکت کنندگان بر آن تأکید داشتند.

می‌توانم از عملگرهای *Or And* و *Not* استفاده و جستجو را محدود کنم».

علاقتمندی

بیشتر دانشجویان بیان کردند که به دلیل سرعت و سهولت استفاده از اینترنت در یافتن اطلاعات، آن‌ها علاقمند به جستجوی اطلاعات مورد نیاز خود در اینترنت هستند.

سهولت استفاده: سهولت استفاده شامل مواردی همچون سرعت و لینک به سایت‌های دیگر است. تعدادی از دانشجویان بیان کردند که استفاده از اینترنت آسان است و می‌توان اطلاعات مورد نیاز خود را به سهولت و سرعت در آن یافت و این موضوع در علاقمندی آن‌ها به اینترنت نقش زیادی داشت. طبق گفته مشارکت کننده ۶: «مطالب زیادند و به همین دلیل استخراج مطلب خیلی مهم است. اینترنت راحت‌تر است... می‌توان مطلبی را که می‌خواهی با چند کلیک واژه پیدا کنی، اما در کتاب مثلاً در فهرست، آدرس یک فصل را می‌دهد و باید آن فصل را کامل بخوانی تا بفهمی چه مطلبی می‌خواهی... استفاده از اینترنت آسان‌تر است».

تعداد دیگری از دانشجویان وجود «لینک به سایت‌های دیگر» در مقالات جستجو شده را دلیل علاقمندی به استفاده از اینترنت می‌دانستند؛ چرا که از طریق لینک موجود در یک مقاله می‌توانستند به مطالب با موضوعات مشابه برسند. مشارکت کننده ۱۴ چنین گفت: «اینترنت خیلی سریع جواب‌ها را می‌دهد. به جای این‌که کتاب‌ها را یکی‌یکی بگردی و ورق بزنی و نگاه کنی، در اینترنت فقط یک کلمه می‌دهی و کلی اطلاعات متنوع می‌آید. اگر دنبال یک کلمه می‌گردی و نمی‌فهمی خیلی سریع می‌توانی از طریق لینک‌ها به جاهای دیگر بروی. ترم اول ارشد که بودیم سرچ ما قوی نبود... شاید قبل از آن کار کرده بودیم، اما بیشتر در زمینه سرگرمی بود. الآن که یاد گرفتیم، کار با اینترنت خیلی جذابیت دارد. وقتی کنار آن می‌نشینی اصلاً متوجه نمی‌شوی که ساعت چطور گذشته است... یک چیز جالب به ذهنت می‌رسد که از این سایت می‌روی توی آن سایت یا از این لینک توی آن لینک».

عادت کردن به اینترنت: عادت کردن به اینترنت از

اطلاعاتی تلاش می‌کردند که بیشترین استفاده را از این کلاس‌ها ببرند. این کلاس باعث شد تا آن‌ها بتوانند با استفاده از مطالب مطرح شده در این درس، روش‌های مناسب جستجوی اطلاعات از اینترنت مانند استفاده از کلید واژه‌ها، استفاده از عملگرهای منطقی و استفاده از نام نویسنده یا سال انتشار را برای محدود کردن جستجو و یا روش‌های استفاده از سایت‌های تخصصی و پایگاه‌های اطلاعاتی را یاد بگیرند.

مشارکت کننده ۹ اظهار داشت: «اوایل زیاد بلد نبودیم، فقط متن‌های ساده علمی را می‌گرفتیم و با سایت‌های تخصصی و سطح بالا آشنا نبودیم. سایت‌های پزشکی را بلد نبودیم... اما زمانی که فوق لیسانس قبول شدم، خیلی خوب بود. کلاس برایمان گذاشتند؛ کلاس آشنایی با مبانی کامپیوتر، آشنایی با سایت‌های مختلف پزشکی، چطور سرچ کنیم، کجا بریم، چطور اطلاعات خوب به دست آوریم، چطور محدود کنیم. من هم سعی می‌کردم در صورت امکان از این کلاس‌ها استفاده کنم».

مشارکت کننده ۱۱ بیان کرد: «یک مثال خیلی بارز که همیشه به یادم است، موضوع کنفرانسی در مورد محدوده قلمرو به من داده بودند. من در هر کتابی که گشتم درباره این موضوع فقط در حد دو پاراگراف مطلب داشت؛ در حالی که موضوعات بچه‌های دیگر ممکن بود چند فصل درباره آن‌ها توضیح داشته باشد. هرچه در اینترنت سرچ می‌کردم، مطلب خوبی پیدا نمی‌کردم... تو کلاس فن‌آوری سعی کردم یاد بگیرم که چطور برای موضوعات درسی سرچ کنم. این کار زمینه‌ای شد که من تخصصی سرچ کردن را یاد گرفتم».

مشارکت کننده ۲ نیز چنین گفت: «روزهای اول برای پیدا کردن مطلب شاید یکی دو روز وقت می‌گذاشتیم که آن مطلب را پیدا کنیم... خیلی سخت بود؛ یعنی می‌رفتیم کل مطالب را یکی‌یکی باز می‌کردیم و جستجو می‌کردیم و در نهایت می‌دیدیم یا خود مطلب اصلی را نمی‌دهد یا فقط چکیده مقاله را می‌دهد، اما الآن با تجربه‌ای که به دست آوردم و این‌که ترم دو برایمان کلاس گذاشتند، یاد گرفتم مطلب مورد نظر را پیدا کنم. البته نمی‌شه گفت ۱۰۰ درصد یاد گرفتم، ولی ۷۰ تا ۸۰ درصد می‌توانم این کار را بکنم».

کرده بودند که با توجه به کلاس‌های فن‌آوری اطلاعات که در دوره تحصیل در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد برای آن‌ها در نظر گرفته شده بود و همچنین با کمک استادان و سایر افرادی که آن‌ها را در این زمینه راهنمایی کرده بودند، توانسته‌اند به سطح قابل قبولی از سواد اطلاعاتی اینترنتی برسند و مطالب مناسب و مورد نیاز خود را از اینترنت جستجو کنند و حتی تجارب آن‌ها نشان از کسب اعتماد به نفس در این زمینه بود، اما باز هم تعداد زیادی از آن‌ها تأکید داشتند که مهارت کافی را برای جستجوی اصولی مطالب از اینترنت ندارند و به ویژه برای استفاده پیشرفته از منابع نیاز دارند که دوره‌های آموزشی حرفه‌ای‌تر و بیشتری را بگذرانند. به خصوص که با بالا رفتن مقطع تحصیلی، نیاز آن‌ها به استفاده از منابع اینترنتی افزایش یافته بود، آن‌ها محدودیت‌ها و نقایصی را در مهارت‌های خود در این زمینه تجربه کرده بودند.

مشارکت کننده ۲ بیان کرد: «معمولاً وارد هر سایتی که می‌شوی یک سری اطلاعاتی از تو می‌خواهد. به طور مثال می‌خواهی درباره دیابت مطلب پیدا کنی، می‌توانی از عملگرهای *And* و *Or* استفاده کنی و آن را محدود کنی. مثلاً *دیابت و زنان، دیابت و سالمندان... اما هنوز کاملاً روش را نمی‌دانم. من هنوز هم در جستجوی اطلاعات، حرفه‌ای نشدم و نیاز به دوره‌های آموزشی دارم.*»

نیاز به کلاس‌های آموزشی بیشتر: تعدادی از دانشجویان بیان کردند، با وجود این که در جستجوی اطلاعات از اینترنت به نسبت روزهای اول تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد تجربیاتی به دست آورده‌اند و می‌توانند تا حدودی نیاز خود را برطرف نمایند، اما هنوز هم در این باره به یادگیری بیشتری نیاز دارند. مشارکت کننده ۱۰ بیان کرد: «هنوز هم وقتی دنبال مطلب خاصی می‌گردم، دنیایی مطلب به من می‌دهد. من می‌توانم موضوع را مقداری محدود کنم، اما باز هم گاهی به هدف اصلی خودم نمی‌رسم. باز هم پراکندگی هست و باید مطلب را جمع و جورتر کنم و فکر می‌کنم نیاز به دوره‌هایی دارم که یاد بگیرم مطالب را جستجو کنم.»

مشارکت کننده ۱۴ نیز چنین گفت: «با پیشرفته شدن آشنایی ما با روش‌های جستجوی اطلاعات، سرعت عمل ما

مواردی بود که تعدادی از دانشجویان به آن اشاره داشتند. در واقع بعضی از آن‌ها بر حسب عادت، به جستجوی اطلاعات از اینترنت می‌پرداختند که این اطلاعات گاهی فقط برای سرگرمی همچون فرستادن ایمیل، جستجوی تصاویر، دستور آشپزی، به دست آوردن اخبار روز و... بود. مشارکت کننده ۷ در این باره گفت: «عامل کار کردن من با اینترنت، سرگرمی و بازی‌های اینترنتی بود» و مشارکت کننده ۱۱ بیان کرد: «در کل استفاده از اینترنت خوب است، مثلاً چیزهای دیگری مثل آشپزی یا لیست برنامه‌های تلویزیون را می‌توانی ببینی.»

جامع بودن مطالب علمی: بعضی از دانشجویان به دلیل جامع بودن مطالب علمی اینترنت و این که درباره همه موضوعات مطلب دارد، از اینترنت استفاده می‌کنند. مشارکت کننده ۱۳ دلیل استفاده خود از اینترنت را چنین بیان کرد: «همیشه در دسترس بودن و اطلاعات وسیع... اینترنت همه چی دارد.»

جلوگیری از اتلاف وقت: تعدادی از دانشجویان نیز بیان کردند که لازم است برای جلوگیری از اتلاف وقت به جای ورق زدن کتاب‌ها و مجلات، از مطالب اینترنت استفاده کنند؛ چرا که گشتن در منابع چاپی باعث اتلاف وقت آن‌ها می‌شود. مشارکت کننده ۱۴ در این باره گفت: «اینترنت خیلی سریع جواب‌ها را به آدم می‌دهد. به جای این که کتاب‌ها را یکی‌یکی بگردی و ورق بزنی و نگاه کنی، در اینترنت فقط یک کلمه می‌دهی و کلی اطلاعات متنوع می‌آورد. اگر دنبال یک کلمه می‌گردی و نمی‌فهمی، خیلی سریع می‌توانی از طریق لینک‌ها به جاهای دیگر بروی... توی زمان دانشجویی خیلی کمک می‌کنه.»

خودارزیابی انعکاسی

این درون‌مایه بر نحوه ارزیابی مشارکت کنندگان از توانایی خود برای استفاده از مهارت‌ها و تکنیک‌های سواد اطلاعات اینترنتی اشاره دارد. زیرطبقات این درون‌مایه در پاسخ به سؤال «نحوه عملکرد خود را در استفاده از منابع اطلاعات اینترنتی چگونه ارزیابی می‌کنید؟» شکل گرفت.

عدم کسب مهارت کامل در استفاده از اینترنت: ارزیابی دانشجویان نشان داد هرچند تمامی مصاحبه شونده‌گان بیان

بیشتر و سرچ راحت‌تر بود و استرس کمتری هم داشتیم، اما فکر می‌کنم باز هم احتیاج هست که چیزهای دیگری بدانیم».

بحث

هدف از انجام پژوهش کیفی حاضر، توصیف تجربه سواد اطلاعاتی دانشجویان پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی بود. مشارکت کنندگان ۵ درون‌مایه اصلی و ۱۵ زیرطبقه را به عنوان تجربیات خویش از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی بیان نمودند.

دانشجو هنگام ورود به مقطع کارشناسی ارشد با توجه به ماهیت دروس و تحقیقاتی که باید انجام دهد، به ناچار نیازمند استفاده از اطلاعات اینترنتی است. در پژوهش حاضر دانشجویان بیان کردند که برای افزایش آموخته‌های خود و انجام تحقیقات دانشگاهی، تکالیف درسی، سمینارها، ژورنال کلاب‌ها و همچنین افزایش اطلاعات خود درباره اقدامات حرفه‌ای پرستاری از اینترنت استفاده می‌کنند. پژوهش‌های Smith که یک مطالعه کیفی برای آرایه تئوری زمینه‌ای درباره چگونگی جستجوی اطلاعات سلامت از اینترنت توسط دانشجویان بود، نشان داد که دانشجویان از یک فرایند سه مرحله‌ای دانش، اندیشه و کمک برای جستجوی اطلاعات درباره آیدز استفاده می‌کنند (۱۵). می‌توان گفت که گزینه «دانش» در پژوهش وی (۱۵) با درون‌مایه «اهداف آموزشی و پژوهشی» در پژوهش حاضر همخوانی دارد.

بیشتر دانشجویان مشارکت کننده در پژوهش حاضر اعلام کردند که قبل از آشنایی با سایت‌ها و پایگاه‌های تخصصی پزشکی، برای جستجوی اطلاعات از یاهو و گوگل استفاده می‌کردند. نیاز درسی و رویارویی با موانع در استفاده از اینترنت برای جستجوی اطلاعات باعث می‌شد دانشجویان به دنبال آشنایی با روش‌های استفاده از سایت‌ها و پایگاه‌های تخصصی پزشکی باشند. دانشجویان مصاحبه شونده در پژوهش Smith نیز بیان کردند که هنگام جستجوی اطلاعات سلامت از موتورهای جستجوی عمومی مثل یاهو و گوگل استفاده می‌کردند که پاسخگوی نیاز جستجوی تخصصی آن‌ها نبود و سپس به سایت‌های تخصصی پزشکی

هدایت می‌شدند (۱۵).

دانشجویان پژوهش حاضر اظهار داشتند که برای افزایش مهارت خود در زمینه جستجوی اطلاعات از اینترنت از افراد دیگری مانند استادان، دانشجویان سال بالا، اعضای خانواده، مسؤول واحد کامپیوتر و سایر افراد آشنا به این کار کمک می‌گیرند. دانشجویان مصاحبه شونده در پژوهش Smith نیز اعلام کرده بودند که با گذشت زمان، مهارت‌های خود را برای جستجوی اطلاعات مفید از اینترنت افزایش داده‌اند. آن‌ها همچنین بیان کردند که افرادی مانند اعضای خانواده، دوستان و کارشناسان اطلاعات سلامت نقش مهمی در راهنمایی آن‌ها به سوی آشنایی با وب‌سایت‌های تخصصی سلامت دارند (۱۵).

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که نداشتن مهارت‌های استفاده از کامپیوتر و نرم‌افزارها و نیز عدم آشنایی با زبان انگلیسی، مانع استفاده مناسب دانشجویان از اینترنت و جستجوی اطلاعات اینترنتی می‌شود. پژوهش دیگری که درباره میزان سواد اطلاعاتی پرستاران بود، گزارش کرد که ۶۰ درصد سرپرستاران نداشتن مهارت‌های استفاده از رایانه و نرم‌افزارها را تا حد زیادی مانع دستیابی به اطلاعات برشمردند. ۴۹ درصد آنان عدم آشنایی با زبان انگلیسی را مانع اصلی استفاده از منابع خارجی دانستند و ۶۴ درصد نیز عدم تسلط کافی به متون انگلیسی زبان را تا حد زیادی مانع دستیابی به اطلاعات عنوان کردند (۲۵).

سرعت زیاد اینترنت، امکان برقراری ارتباط با پایگاه‌های اطلاعاتی دیگر و جامع بودن مطالب اینترنتی، سبب علاقمندی دانشجویان به اینترنت و استفاده از آن شده بود؛ به طوری که حتی در مواردی این استفاده به صورت عادت درآمد. نتایج مطالعه Smith (۱۵) نیز با نتایج مطالعه حاضر همخوانی داشت.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، بیشتر دانشجویان مشارکت کننده در پژوهش به آنچه که درباره جستجوی اطلاعات از اینترنت می‌دانند، قانع نیستند و بیان کردند که به کلاس‌های آموزشی بیشتری برای کسب مهارت در زمینه سواد اطلاعاتی اینترنتی نیاز دارند. نتایج مطالعه مقدس‌زاده نیز

محدودیت‌ها

از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش می‌توان به عدم تمایل بعضی از دانشجویان برای شرکت در پژوهش، عدم وجود پژوهش‌هایی در زمینه موضوع مورد نظر در داخل کشور (که امکان مقایسه یافته‌ها با مطالعات داخلی وجود نداشت) و همچنین محدود بودن نمونه پژوهش به مصاحبه با دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری (به دلیل ملاحظات روش‌شناختی) اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود چنین تحقیقی برای سایر رشته‌ها و مقاطع تحصیلی در دیگر دانشکده‌های کشور انجام شود.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر حاصل طرح پژوهشی به شماره ۲۳۳/۸۸ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱ مصوب دانشگاه علوم پزشکی کرمان می‌باشد. بدین وسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه و معاونت پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی رازی به دلیل تصویب طرح و همچنین دانشجویان شرکت کننده به جهت همکاری در انجام پژوهش، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

نشان داد که هرچند میزان سواد اطلاعاتی ۸۵/۲ درصد از پاسخ دهندگان زیاد و خیلی زیاد می‌باشد، اما ۵۲/۵ درصد آن‌ها نیاز به آموزش برای کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی را زیاد و خیلی زیاد برآورد کردند (۱۷). این نتیجه با گفته‌های دانشجویان مشارکت کننده در پژوهش حاضر مطابقت دارد. با توجه به درون‌مایه‌های اصلی و زیرطبقات به دست آمده از پژوهش حاضر که نشان دهنده تجربه دانشجویان پرستاری از کسب سواد اطلاعاتی اینترنتی می‌باشد و نیز با توجه به نقش مهمی که اینترنت در امر دستیابی به اطلاعات روزآمد و بازیابی اطلاعات مناسب دارد، دست‌اندرکاران سیستم آموزشی با شناخت تجربه سواد اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان و ارزیابی تأثیرات فن‌آوری بر رفتار جستجوی اطلاعاتی آن‌ها و نیز شناخت چگونگی استفاده آن‌ها از اینترنت می‌توانند برنامه‌ریزی مناسبی برای رفع مشکلات و تقویت توانایی‌ها و ایجاد زیرساخت‌های مناسب جهت یادگیری بیشتر و استفاده بهینه دانشجویان از سواد اطلاعاتی اینترنتی داشته باشند.

References

1. Siamian H, Shahrabi A. Characteristics of information literate in the twenty-first century. Conference proceedings of use and development of information literacy education in libraries, information centers and museums [Online]. [cit 2004]; Available from: URL: <http://idochp2.irandoc.ac.ir/fulltextmanager/fulltext15/SE/106/106672.pdf> [In Persian].
2. Tabandeh F. Evaluation factors in improving the quality of information literacy: the application of pervasive quality management. Conference proceedings of use and development of information literacy education in libraries, information centers and museums [Online]. [cited 2004]; Available from: URL: <http://www.ensani.ir/storage/Files/20101221125946-106657.pdf> [In Persian].
3. Fatahi R. Improvement of information literacy and information seeking behavior of researchers: the need to integrate information literacy in the process of research and knowledge production. Conference proceedings of use and development of information literacy education in libraries, information centers and museums. Proceedings of the 1st User Education and Information Literacy in Libraries and Information Centers; 2004 May 21-22; Mashhad, Iran [In Persian].
4. Mansourian Y. Information literacy and its five levels. Ketabmah-Koliat 2008; 11(8): 4-7. [In Persian].
5. Parioikh M. Teaching information literacy: concepts, methods and applications [Online]. [cited 2007]; Available from: URL: <http://ketab.roshd.ir/portal/Home/ShowPage.aspx?Object=Paper&CategoryID=79422bd8-653f-47ab-ba35-184e4a1e06ed&LayoutID=f1f66535-90e3-4107-88ac-6991e146b9b9&ID=d096a46b-9efa-44fe-aca9-78c0de63ec11> [In Persian].
6. Mansourian Y, Naimabadi M. The role of libraries website in promoting information literacy. Conference proceedings of use and development of information literacy education in libraries, information centers and museums [Online]; [cited 2004]; Available from: URL: <http://idochp2.irandoc.ac.ir/fulltextmanager/fulltext15/SE/106/106670.pdf> [In Persian].
7. Ford BJ. Information literacy as a barrier. IFLA Journal 1995; 21(2): 99-101.
8. Bruce C. Seven faces of information literacy [Online]. [cited 2003]; Available from: URL: <http://files.kennison.name/zopestore/uploads/libraries/bruce-7-faces.pdf>

9. Zamani E. Information literacy standards. *Journal of Information Processing and Management* 2003; 19(1-2): 34-41. [In Persian].
10. Norouzi A. Information literacy, information society policies. *Proceedings of the 1st User Education and Information Literacy in Libraries and Information Centers*; 2004 May 21-22; Mashhad, Iran. [In Persian].
11. Asar F. Information literacy or skills necessary for students to access and use information. *Proceedings of the 1st User Education and Information Literacy in Libraries and Information Centers*; 2004 May 21-22; Mashhad, Iran. [In Persian].
12. Kiani H. Recognition of Inhibiting factors in the acquisition of information literacy in society, particularly with a view among academics, professionals and researchers. *Proceedings of the 1st User Education and Information Literacy in Libraries and Information Centers*; 2004 May 21-22; Mashhad, Iran. [In Persian].
13. O'Sullivan M. Teaching internet information literacy: a critical evaluation [Online]. [cited Mar 2000]; Available from: URL: <http://www.infotoday.com/MMSchools/mar00/osullivan&scott.htm>
14. Bruce CS. Workplace experiences of information literacy. *International Journal of Information Management* 1999; 19: 33-47.
15. Smith K. A Grounded theory analysis of how college students search for health information on the internet: the case of HIV/AIDS. Ann Arbor, MI: ProQuest, 2008.
16. Heidari A. Introduction of thesis about information literacy in library and information science. *Ketabmah-Koliat* 2008; 11(8): 81-9. [In Persian].
17. Moghaddaszadeh H. Evaluation of information literacy faculty of Mashhad Islam Azad University. [Thesis]. Tehran, Iran: Islamic Azad University, Science and Research Branch 2006. [In Persian].
18. Ghasemi AH. Survey of graduate students information literacy and its compatibility with the ACRL information literacy standards and the four instruments of national development. Mashhad, Iran: School of Psychology and Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad 2006. [In Persian].
19. Alishan Karami N, Khaje E. Survey of information literacy of medical students studying medicine in the second half of educational year 2002-2004 at Bandar Abbas Medical University. *Nema* 2007; 1(7): 1-6. [In Persian].
20. Bardestani M. Cognitive approaches to information literacy. *Proceedings of the 1st User Education and Information Literacy in Libraries and Information Centers*; 2004 May 21-22; Mashhad, Iran. [In Persian].
21. VanderStoep S, Johnson DD. *Research methods for everyday life: blending qualitative and quantitative approaches*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc; 2009.
22. Shojaiezadeh D, Mahmodi M, Gofrani F, Eftekhar H, Safari M, Seyedemami R, et al. *Health education and promotion research methods: a guide for writing these/ dissertations in health and medical science*. Tehran, Iran: Asaresobhan Publication; 2012. [In Persian].
23. Sharif F, Jahanpour F, Salsali M, Kaveh MH. Clinical decision making process in last year nursing students: a qualitative study. *Iran J Nurs Res* 2010; 5(16): 21-31. [In Persian].
24. Polit D, Beck CT. *Nursing research: principles and methods*. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2006.
25. Jolahi Saravi L. Evaluation of information literacy to a private hospital nurses in Tehran [Thesis]. Tehran, Iran: School of Humanities, Islam Azad University 2006. [In Persian].

Experiences of nursing students in terms of internet information literacy training: a qualitative research

Hamid Aliramezani¹, Fariba Borhani², Maryam Okhovati³

Original Article

Abstract

Introduction: Information literacy is one of the prominent features of an information society. Presently, students are immersed in a sea of online information, but do not know at what point they should reach their goal. Information literacy helps them differentiate between appropriate and inappropriate information. Information literacy is directly connected to humanity. With regard to human complexities and creativity, quantitative evaluation methods are replaced by qualitative methods. The purpose of this study was to examine the experiences of nursing students in terms of internet information literacy training.

Method: This qualitative, content analysis study was performed on 14 graduate nursing students. The study subjects were selected using purposive sampling method. Semi-structured interviews were conducted and data collection was continued until data saturation. Thematic content analysis was performed to analyze data.

Results: As a result of data analysis, 5 main themes ("Education and Research", "Barriers to Internet Information Search", "Learning Methods", "Interest", and "Reflective Self-assessment") and 15 subcategories were identified.

Conclusion: The results indicate the progress of online information literacy among the graduate students during their education. Given the important role of the internet in obtaining access to updated information and effective communication among scientists and researchers in various fields of science, exploring students' information literacy level and their internet use pattern can provide the context for further quantitative and qualitative research.

Keywords: Information literacy, Internet information literacy, Qualitative research, Nursing students

Citation: Aliramezani H, Borhani F, Okhovati M. Experiences of nursing students in terms of internet information literacy training: a qualitative research. J Qual Res Health Sci 2015; 4(1): 22-34.

Received date: 5.1.2015

Accept date: 14.3.2015

1- Department of Medical Library and Information Sciences, Razi School of Nursing and Midwifery, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

2- Associate Professor, Department of Nursing, Research Center for Ethics and Law in Medicine, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

3- Associate Professor, Department of Medical Library and Information Sciences, School of Management and Medical Information, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

Corresponding Author: Fariba Borhani, Email: faribaborhani@msn.com